
Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

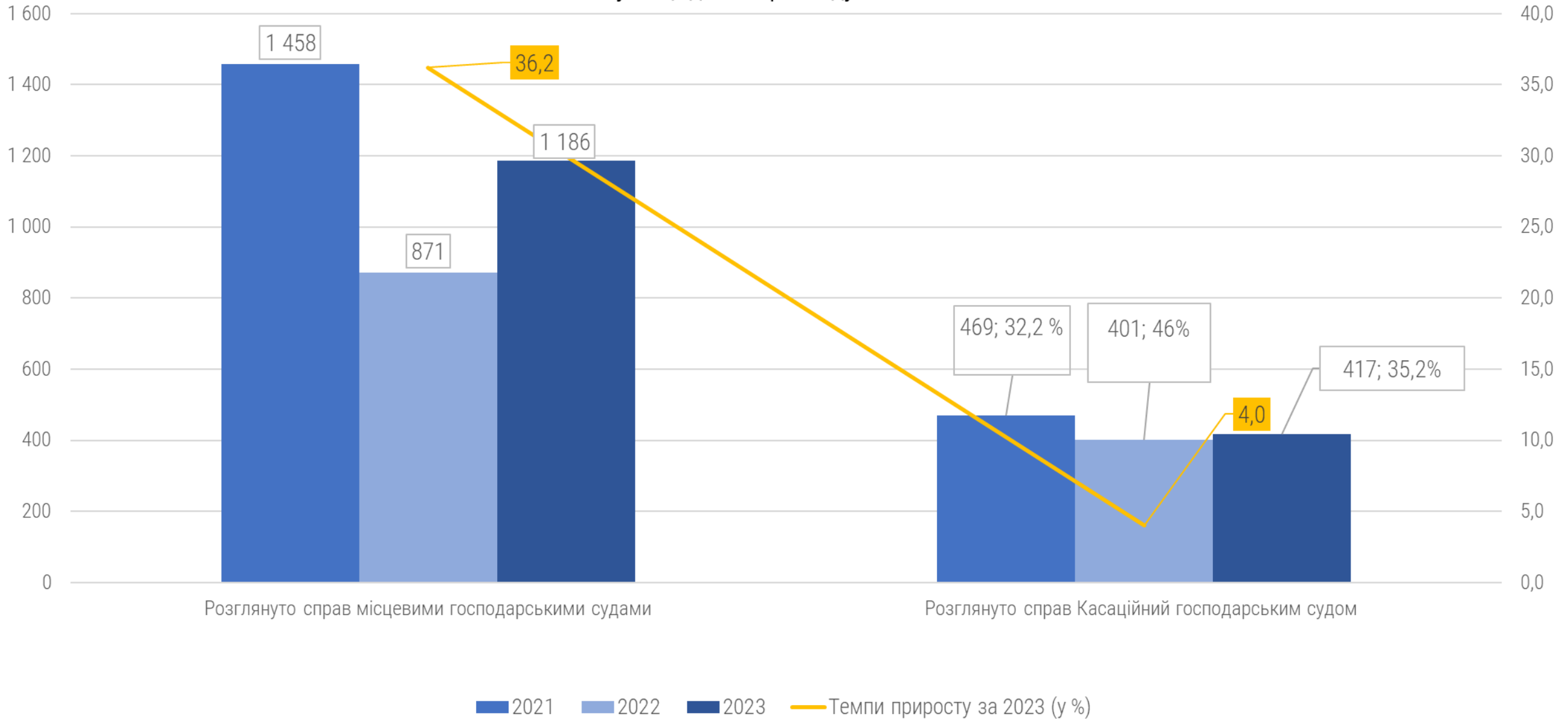
Оскарження рішень органів управління юридичних осіб. Судова практика Верховного Суду

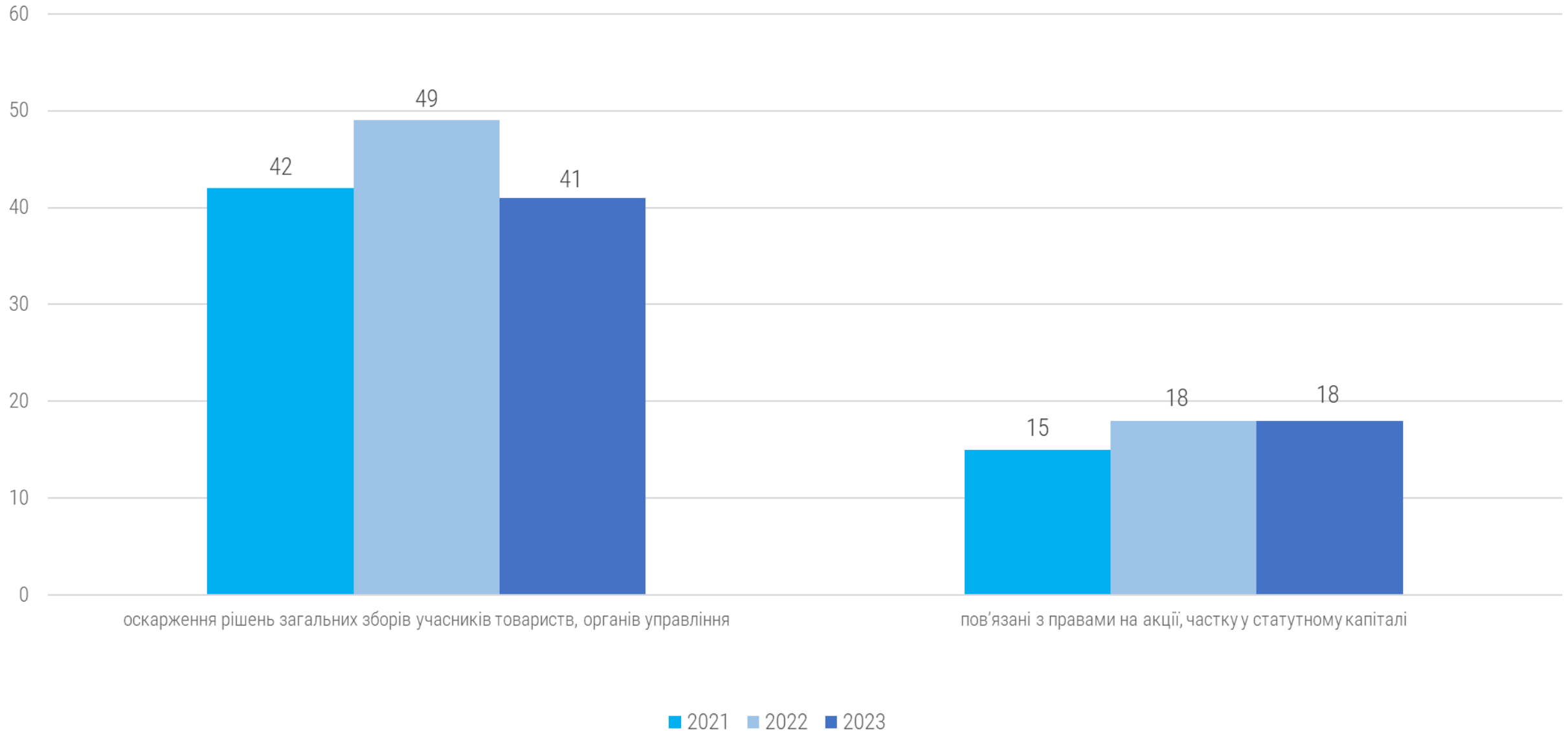
Олеся Лукомська

начальник управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду

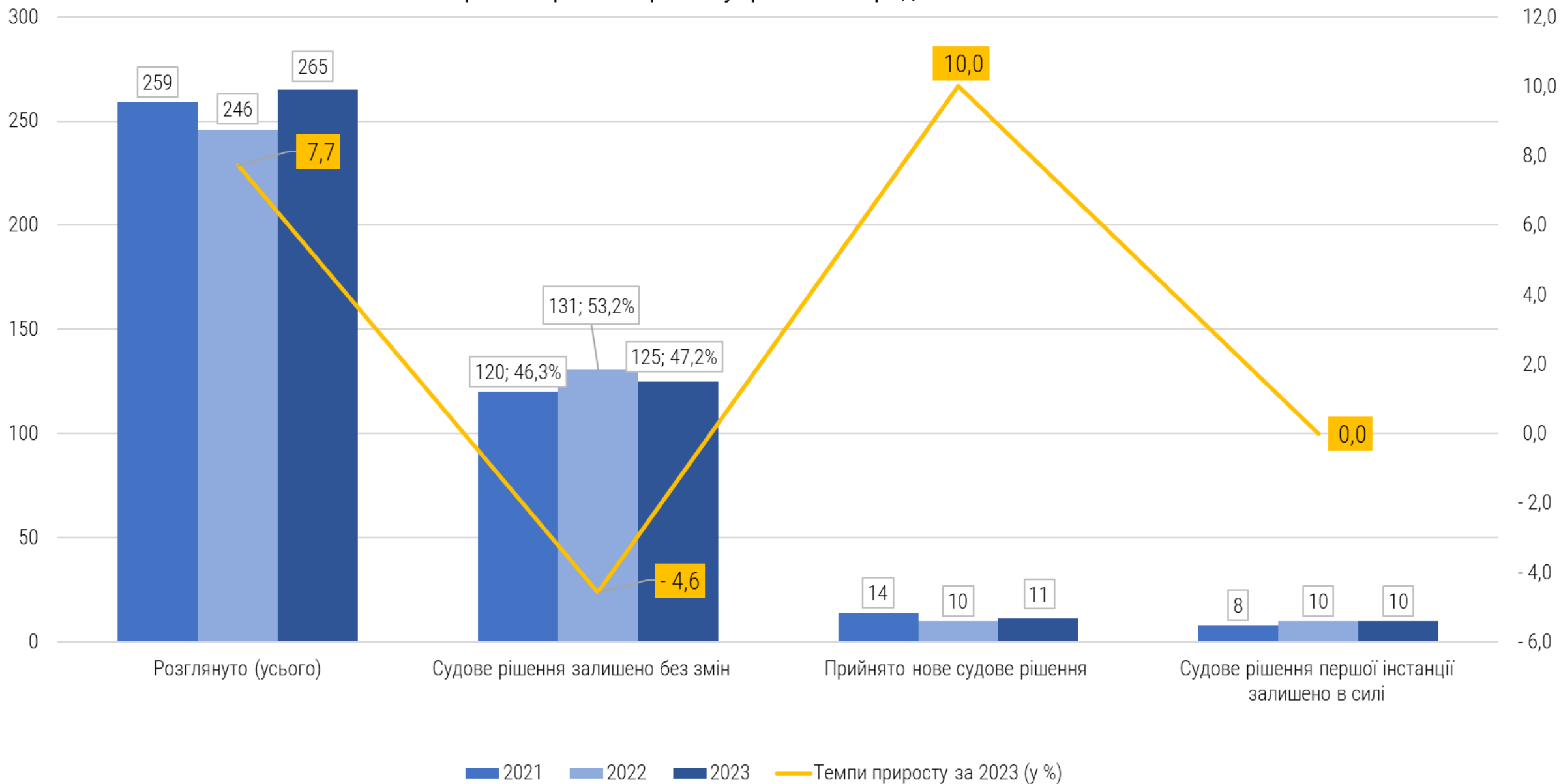
Кількість розглянутих господарськими судами справ, пов'язаних з корпоративними відносинами, та питома вага у % щодо їх перегляду КГС ВС

Лідери серед корпоративних спорів, переглянутих КГС ВС (питома вага у %)

Оскарження рішень органів управління юридичних осіб

Правова природа рішень органів управління юридичних осіб

- ✓ Рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів, засновників) та інших органів юридичної особи є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами), тобто офіційними письмовими документами, що породжують певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин.

постанови КГС ВС від 20.03.2018 у справі № 916/375/17; від 16.10.2019 у справі № 909/556/18; від 01.09.2022 у справі № 922/2402/21, від 19.04.2023 у справі № 916/4097/21; від 06.09.2023 у справі № 910/1942/22

Правова природа рішень органів управління юридичних осіб

✓ Рішення загальних зборів учасників господарського товариства є актом органу управління юридичної особи, а не одностороннім правочином, оскільки приймається загальними зборами учасників, які не є ні суб'єктом права, ні органом, який здійснює представництво товариства. Не є рішення загальних зборів учасників господарського товариства і договором, тому що приймається не за домовленістю всіх учасників товариства, а більшістю їх голосів.

Правова природа рішень органів управління юридичних осіб

- ✓ Рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) та інших органів юридичної особи **не є правочинами** у розумінні ст. 202 ЦК України. До цих рішень не можуть застосовуватися положення статей 203 та 215 ЦК України, які визначають підстави недійсності правочину, і, відповідно, правові наслідки недійсності правочину за ст. 216 ЦК України.

постанови КГС ВС від 10.05.2018 у справі № 909/597/17; від 17.07.2018 у справі № 916/2386/17; від 30.04.2020 у справі №924/497/19; від 11.03.2021 у справі №925/510/20; від 12.07.2023 у справі № 924/641/20; від 02.11.2023 у справі № 918/919/22

Виключення

- ✓ ВС у п. 104 постанови ВП ВС від 01.03.2023 у справі № 522/22473/15-ц зробив висновок щодо застосування п. 2 ч. 1 ст. 116 ЦК України та зазначив про те, що це положення цивільного законодавства означає, що учасник товариства уповноважений брати участь у вищому органі товариства при вирішенні ним питання про розподіл прибутку, в тому числі при вирішенні питання про виплату за рахунок прибутку дивідендів учасникам. Зазначене повноваження не є суб'єктивним правом на одержання дивідендів, і таке повноваження належить учаснику в силу закону. Лише у разі прийняття товариством (в особі вищого органу) рішення про виплату учасникам дивідендів у певному розмірі, яке є одностороннім правочином товариства, спрямованим на виникнення прав учасників товариства, в учасників виникає суб'єктивне право - вимоги до товариства щодо сплати сум дивідендів у визначеному рішенням товариства розмірі.
- ✓ Зазначений висновок ВП ВС є виключенням із загального правила щодо правової природи рішення вищого органу товариства та стосуються виключно рішення про виплату учасникам дивідендів.

постанови КГС ВС від 19.10.2023 року у справі № 914/1370/22; від 02.11.2023 у справі № 918/919/22

Презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи

- ✓ Закон виходить з презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи, тобто такі рішення вважаються такими, що відповідають закону, якщо судом не буде встановлене інше.

Презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи

- ✓ Оскільки ненормативні акти, якими є і рішення органів управління юридичної особи, є актами одноразового застосування, вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, вони не можуть бути скасовані чи змінені органами управління юридичної особи після їх виконання.

Презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи

- ✓ Існування презумпції прямо **впливає з правової природи таких рішень**, які є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами) та не можуть за будь-яких підстав автоматично вважатися недійсними за відсутності відповідного судового рішення. До моменту визнання рішення недійсним в судовому порядку юридична сила такого рішення не може ставитися під сумнів.
- ✓ У протилежному випадку можливість безперешкодного скасування органами управління юридичної особи власних рішень могла б призвести до порушення нормальної діяльності юридичної особи та заблокувати її функціонування. Отже, презумпція легітимності, яка закріплює обов'язковість та дійсність рішень органів управління товариств, покликана сприяти правовій визначеності у діяльності юридичної особи.

Спосіб захисту

- ✓ Рішення органів юридичної особи може бути оскаржено в судовому порядку акціонером (учасником) товариства шляхом пред'явлення позову про визнання його недійсним, якщо таке рішення не відповідає вимогам законодавства та порушує права чи законні інтереси учасника (акціонера) товариства.

Визнання недійсним VS скасування рішення

- ✓ Чинне законодавство не передбачає одночасного визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів товариства
- ✓ За своєю правовою суттю "визнання рішення недійсним" та "скасування рішення" є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю в часі дії такого акта (рішення).
- ✓ Наслідки скасування рішення не тотожні правовим наслідкам його недійсності. Визнання недійсним означає, що воно не створює правових наслідків з моменту його прийняття. Скасування означає втрату чинності на майбутнє. Скасування рішення означає, що воно скасовується з дати прийняття рішення про скасування.

Підстави для визнання недійсними рішень органів управління юридичної особи

- ✓ Підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичної особи можуть бути: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах.

постанови КГС ВС від 27.03.2018 у справі № 904/9431/15; від 24.04.2019 у справі № 914/921/18; від 08.12.2020 у справі № 922/1633/18; від 19.10.2023 року у справі № 914/1370/22; від 02.11.2023 у справі № 918/919/22

❑ Визнання недійсним акта – не є метою оскарження рішення органів юридичної особи!

❑ Захист порушених прав – мета оскарження рішення органів юридичної особи (брати участь в управлінні юридичною особою: отримувати повідомлення про проведення загальних зборів; отримувати інформацію, необхідну для голосування на загальних зборах, ознайомлюватися з порядком денним, вносити пропозиції до порядку денного тощо).

- Директива 2007/36/ЄС Європейського парламенту та Ради про здійснення окремих прав акціонерів у лістингових компаніях
- ЦК України
- ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»
- ЗУ «Про акціонерні товариства»
- ЗУ «Про кооперацію»
- ЗУ «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»

Встановлення факту порушення прав

- ✓ Вирішуючи спір щодо визнання недійсними рішень загальних зборів, який виник з корпоративних відносин, слід виходити з того, що для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити **факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів** учасника (акціонера) товариства. Якщо за результатами розгляду справи факт такого порушення не встановлено, господарський суд не має підстав для задоволення позову.
- ✓ Не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів юридичної особи, є підставами для визнання недійсними прийнятих ними рішень.

постанови КГС ВС від 31.01.2018 у справі № 927/265/17; від 01.03.2018 у справі № 916/4139/15; від 12.02.2020 у справі № 916/1253/19; від 22.09.2022 у справі №924/1146/21; від 19.09.2023 у справі № 908/3383/21; від 15.11.2023 у справі № 911/2269/20; від 23.01.2024 у справі № 908/174/20; від 31.01.2024 у справі № 914/2148/22

Встановлення факту порушення прав

- ✓ Для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів) товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів учасника (акціонера) товариства. Якщо за результатами розгляду справи факт такого порушення не встановлено, господарський суд не має підстав для задоволення позову. Визнаватися недійсними мають лише ті рішення оспорюваних загальних зборів, якими порушено корпоративні права позивача, як це визначено самим позивачем.

постанови КГС ВС від 17.04.2018 у справі № 922/1671/16; від 12.03.2019 у справі № 904/9495/16; від 07.12.2021 та від 02.11.2023 у справі № 902/45/20

Права не порушено або обрано неефективний спосіб захисту

- ✓ Якщо за результатами розгляду справи суд не встановить факт порушення прав та законних інтересів позивача оскаржуваним рішенням органу управління акціонерного товариства, або встановить неефективність обраного позивачем способу захисту, то це буде достатньою та самостійною підставою для відмови у позові про визнання такого рішення недійсним.

постанови КГС ВС від 15.06.2022 та від 13.09.2023 у справі № 910/6685/21; від 07.07.2022 у справі № 910/6682/21, від 27.07.2022 у справі № 910/3882/21, від 28.07.2022 у справі № 910/2607/21, від 29.11.2022 у справі № 910/2608/21, від 29.11.2023 у справі № 910/2606/21, від 18.10.2023 у справі № 922/2013/21

Порушення прав не може носити абстрактний характер

- ✓ Акціонер не може оскаржити будь-яке рішення будь-яких зборів чи наглядової ради **тільки через наявність у нього статусу акціонера без обґрунтування**, чим саме оспорюване ним рішення органу управління АТ порушує його права та/або законні інтереси.
- ✓ При цьому посилення позивача (акціонера) для обґрунтування позовних вимог про визнання недійсними рішень наглядової ради та/або загальних зборів акціонерів на порушення його корпоративних прав на участь в управлінні товариством свідчить про **загальний, абстрактний характер таких порушень**. Такі посилення позивача є недостатніми для висновку про доведеність факту порушення його прав та/або інтересів спірними рішеннями.

постанови КГС ВС від 10.11.2021 у справі № 924/881/20; від 15.06.2022 у справі № 910/6685/21; від 17.05.2023 у справі № 908/3213/21

Безпосередній зв'язок між стверджуваним порушенням та оскаржуваним рішенням

- ✓ З метою отримання судового захисту шляхом визнання недійсними саме рішень наглядової ради та/або рішень загальних зборів акціонер не може абстрактно та загально посилатися на порушення свого права на участь в управлінні, а має обґрунтувати конкретне несправедливе обмеження (порушення) його безпосередніх прав чи інтересів прийнятими рішеннями, що оскаржуються, а також **співмірність обраного способу захисту** (відновлення становища, яке існувало до прийняття оскаржуваного рішення) зі стверджуваним порушенням.
- ✓ Оскаржувані рішення органів управління АТ можуть бути визнані недійсними лише у разі, якщо вони **прямо (а не опосередковано чи потенційно) впливають на права чи законні інтереси акціонера** та порушують їх та за умови, що буде дотримано справедливий баланс між індивідуальними та загальними інтересами, що залежить від всіх обставин у кожному окремому випадку. При цьому позивач повинен довести, що існує **безпосередній зв'язок між стверджуваним порушенням та прийнятими оскаржуваними ним рішеннями органів управління АТ.**

Незгода з рішенням

- ✓ Сама по собі незгода учасника (акціонера, члена) з рішенням органу управління, у тому числі, якщо воно стосується його особи, але не порушує його прав / законних інтересів, не означає безумовної незаконності відповідного рішення, не може безумовно свідчити про порушення його корпоративних прав.

постанови КГС ВС від 16.05.2018 у справі № 923/567/17; від 08.08.2018 у справі № 911/3215/17; від 12.02.2020 у справі № 916/1253/19; від 15.10.2020 у справі № 924/451/19; від 15.06.2022 у справі № 916/700/21; від 13.09.2023 у справі № 910/1255/22

Уникнення формалізму

- ✓ Неповідомлення учасника про загальні збори не є беззаперечною підставою для визнання рішень, ухвалених на таких зборах, недійсними.
- ✓ У кожній справі суд оцінює сукупність всіх встановлених обставин, зокрема зміст ухвалених на зборах рішень (наскільки вони порушують права або законні інтереси учасника), наявність кворуму, баланс інтересів позивача та інших учасників, які голосували за прийняття оскаржуваних рішень тощо.

постанови КГС ВС від 07.09.2021 у справі №916/2506/20; від 15.06.2022 у справі №910/6685/21; від 27.03.2023 у справі №906/908/21; від 28.03.2023 у справі №916/213/22; від 30.05.2023 у справі №916/212/22; від 07.06.2023 у справі №916/211/22; від 01.09.2023 у справі № 909/1154/21; від 13.09.2023 у справі № 910/1255/22; від 30.11.2023 року у справі № 362/666/19

Уникнення формалізму

- ✓ ОСББ є неприбутковою організацією, яка, на відміну від господарських товариств, при проведенні зборів, у тому числі шляхом письмового опитування, як правило не користується кваліфікованою правовою допомогою, через що можливими є незначні процедурні помилки в організації та проведенні зборів, які не повинні слугувати підставою для скасування рішень ОСББ з питань спільного управління майном.

- ✓ Суди мають враховувати баланс інтересів усіх учасників і самого товариства, уникати зайвого втручання в питання діяльності товариства, які вирішуються виключно рішенням загальних зборів учасників товариства, надавати оцінку добросовісності інших учасників, права яких у разі задоволення позовних вимог можуть бути порушені.

- ✓ Розглядаючи справи у спорах, що виникли між господарським товариством та одним із його учасників, суди мають враховувати, що інтереси товариства можуть не збігатися з інтересами окремих його учасників, а інтереси учасників товариства також не завжди збігаються.

✓ Визнання судом недійсними рішень загальних зборів повністю, захищаючи порушені корпоративні права одного учасника товариства, може зачіпати корпоративні права інших учасників, відповідно порушується баланс інтересів учасників товариства, що має наслідком непропорційність втручання у правовідносини сторін та фактично є втручанням суду у господарську діяльність товариства.

- ✓ Важливим є врахування принципу пропорційності - справедливої рівноваги (балансу) між інтересами співвласників багатоквартирного будинку, які реалізують свої права на участь в управлінні справами ОСББ, були присутні на спірних загальних зборах, інтересами позивача та досягненням основної мети діяльності ОСББ

Баланс інтересів

- ✓ Визнання недійсним рішення установчих зборів не призведе до поновлення прав і законних інтересів позивача та фактично буде свідчити про втручання суду в діяльність ОСББ, що є недопустимим, оскільки **неможливо провести нові установчі збори**. Таке визнання недійсним оскаржуваного рішення установчих зборів **призведе до суттєвої правової невизначеності** в діяльності ОСББ за період з дати створення ОСББ і до дати ухвалення відповідного судового рішення
- ✓ Прийняття судом рішення про ліквідацію ОСББ призведе до **негативних наслідків для інших співвласників** багатоквартирного будинку, волевиявлення яких спрямоване саме на створення ОСББ
- ✓ Обрання позивачем такого способу захисту його прав, який спрямований не на вирішення спору з його опонентом, а на ліквідацію самого опонента, **порушує межі здійснення прав визначені ст. 13 ЦК України**, а також **порушує принцип пропорційності**, що визначається як загальний принцип права, який спрямований на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу інтересів, відповідно до якого цілі обмежень прав повинні бути істотними, а засоби їх досягнення - обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чії права обмежуються.

постанови КГС ВС від 12.01.2023 у справі № 917/559/21; від 06.06.2023 у справі № 903/435/22; від 13.06.2023 у справі № 925/504/22

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Дякую за увагу!

